

5. Педагогіка: хрестоматія / уклад.: А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 700 с.

6. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін: навч. посіб. / О.П. Рудницька. – Київ: Експрес, 1998. – 183 с.

7. Фіцула М. Педагогіка: навч. посіб. / М. Фіцула. – Тернопіль: Навч. книга «Богдан», 1997. – 192 с.

УДК 7:[316.728:-053.9]

Г.І. Сотська, м. Київ

РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ЖИТТІ ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ

У сучасному глобалізованому світі висувуються нові вимоги до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій. Відбувається переосмислення значення потенціалу особистості з огляду на старіння населення, що стало глобальною тенденцією. Нині багаточисельну вікову категорію населення складають літні люди – особи, які завершили професійну діяльність, відійшли від суспільних справ, вийшли на пенсію, що загалом веде до втрати сенсу життя, його змістовного збагачення, втрати позитивних емоцій, виникнення почуття ізольованості, самотності та непотрібності. Відповідно важливим суспільним завданням стає забезпечення соціальної адаптації осіб цієї вікової категорії, створення умов для активного і творчого старіння.

Загальновідомо, що активний спосіб життя, спілкування, діяльність допомагають людині «старіти красиво», навіть у похилому віці. Одним із механізмів цього процесу є використання мистецтва як однієї із форм суспільної свідомості, що відображає в образах реальну дійсність у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів [2]. Види мистецтва, як форми творчої діяльності, мають потужний потенціал художньої реалізації життєвого змісту, розрізняються за способами матеріального втілення (слово – у літературі, звуки – у музиці, фарби – у живопису; мармур, бронза – у скульптурі).

Водночас мистецтво є не тільки засобом відображення життя, але й великим педагогом, вихователем та творцем людської психології. Оскільки воно, впливаючи на внутрішній світ особистості, залучає її до людських емоцій, виховує здатність орієнтуватися в навколишньому житті, пробуджує сприйнятливність до прекрасного, стимулює розвиток образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви [1].

Потенціал мистецтва на геронтологічному етапі життя людей третього віку зумовлений його поліфункціональністю, що дозволяє комплексно впливати на процес «красивого старіння» через функції: гедоністичної (від гр. hedone – задоволення) – як здатність приносити людям, насолоду, позитивні емоції через споглядання прекрасного; комунікативної – як здатність виконувати роль специфічної «мови» художнього спілкування, за допомогою якого втілюються і передаються певні ідеї, почуття, відносини; компенсаторної – як відновлення душевного спокою і рівноваги, компенсування монотонності повсякденності; гармонізуючої – як встановлення чи відновлення гармонії, гармонізація внутрішнього життя людини, її світовідчуття; терапевтичної – як здатність мистецтва лікувати душу через її чуттєву сферу, ілюзорно відтворювати гармонію у сфері духу, втрачену в реальному житті.

Заняття різними видами мистецтва передбачає залучення літніх людей до творчої діяльності, що сприяє самореалізації особистості, завдяки якій здійснюється самопізнання глибин своєї самості, розкриваються й осмислюються горизонти власного духовного життя, відбуваються катарсичні та компенсаторні процеси, підвищується самооцінка. Спостерігається самоусвідомленість себе у цьому процесі не як абсолютно відокремленого від цього світу, а в його різноманітному відношенні з ним, де самосвідомість є не монологом свідомості з самим собою, а діалогом особистості з власним досвідом.

На геронтологічному етапі життя людини мистецтво слугує як терапія і як мистецтво в терапії, що пропонує шляхи для самовираження. При цьому у мистецтві як терапії акцентується увага на цінності самого творчого процесу, що допомагає людям проявити уяву та задіяти свої творчі здібності. Неврологічні дослідження доводять, що мистецтво може покращити когнітивні функції, створюючи як нові нервові шляхи, так і більш тонкі та сильні дендрити. Таким чином, мистецтво збільшує когнітивний резерв, допомагаючи мозку активно компенсувати патологію, використовуючи більш ефективні мережі мозку або альтернативні стратегії мозку. Навіть перегляд творів мистецтва змушує мозок продовжувати змінювати форму, адаптуватися та реструктуруватися, тим самим розширюючи можливості мозкової діяльності.

За словами Брюса Міллера, лікаря медицини, поведінкового невролога з Медичного центру Каліфорнійського університету в Сан-Франциско, хоча мозок неминуче старіє, творчі здібності не обов'язково погіршуються. Насправді старіючий мозок добре реагує на мистецтво, дозволяючи двом півкулям працювати у тандемі. Ця здатність сприяє використуванню їх творчих здібностей протягом усього життя, розвитку кристалізованого інтелекту, отриманого за роки накопичених знань та життєвого досвіду [3].

Мистецтво в терапії поєднує мистецтво та клінічну психологію і визначається як арт-терапія (лат. *ars* – мистецтво, грец. *therapeia* – лікування), яка у широкому розумінні є методом соціокультурної реабілітації за допомогою творчого процесу. Творчість літньої людини, реалізована у процесі арт-терапії, дає можливість висловити та відтворити внутрішні почуття, емоції, переживання, страхи, сумніви та конфлікти, вивільнити підсвідоме. Характерною особливістю застосування мистецтва в терапії є те, що воно виступає механізмом самовираження, розширення особистісного досвіду, внутрішньої інтеграції особистості з зовнішньою реальністю шляхом включення її у різні види мистецької діяльності, не вимагаючи при цьому наявності у літніх людей будь-яких спеціальних художніх здібностей,

Варто зазначити, що активна участь літніх людей в різних мистецьких програмах допомагає мінімізувати наслідки фізичних і когнітивних порушень при старінні і сприяє кращому фізичному, інтелектуальному й емоційному здоров'ю. Заслуговує на увагу зарубіжний досвід використання мистецтва на геронтологічному етапі життя людини. Так, у 1988 р. скульптором Лоло Сарноффу (Великий Вашингтон, округ Колумбія (США)) було започатковано освітню послугу Arts for the Aging (AFTA) (Мистецтво для старіння), місією якої є залучення літніх людей та партнерів з догляду до регулярної участі в мистецьких освітніх ініціативах. Нині Arts for the Aging (AFTA) визнана Національним фондом мистецтва Колумбії інноваційною мистецькою освітньою програмою для літніх людей і взірцем

досконалості в навчанні протягом усього життя, метою якої є стимулювання розуму, тіла, духа й уяви літніх людей [4]. Поєднання в програмі візуального, музичного, виконавського, літературного та інших видів мистецтва сприяє пробудженню пам'яті і уяви, здатності до самовираження, допомагає літнім людям розслабитися, позбутися депресії та занепокоєння, відновити емоційний стан, підвищити самооцінку, встановлювати соціальні зв'язки.

Отже, мистецтво є ресурсом активного, творчого довголіття літніх людей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сотська Г.І. Образотворче мистецтво як засіб розвитку особистості. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / за ред., передмова і післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С.137-146.

2. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. – Херсон: Видавництво «Стар», 2016. – 52 с.

3. Aging: What's Art Got To Do With It? <https://transitionslifecare.org/wp-content/uploads/2016/06/Vol-7-16-Aging-Whats-Art-Got-to-Do-With-It.pdf>

4. Arts for the Aging https://artsfortheaging-org.translate.google/?x_tr_sl=en&x_tr_tl=ru&x_tr_hl=ru&x_tr_pto=sc

УДК 37.378.027.7

В.П. Тищенко, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ПРОГРАМИ З ПІДГОТОВКИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ОСВІТИ

Поняття «науково-педагогічні працівники» і «спеціалізована освіта» передбачено Законом України «Про освіту» (ст. 21). ОНП забезпечує майбутнім фахівцям спеціалізованої освіти повноцінний розвиток їхніх профілів обдарованості: художньо-естетичної, вербально-академічної, фізично-рухової (практичної). Завдяки ОНП майбутні дизайнери і художники декоративно-прикладного мистецтва (етнодизайнери, folk desinger) отримують науково-педагогічний супровід розвитку природних здібностей до проектно-художньої творчості і сформовану компетентність з українського національного дизайну; майбутні науковці, спортивні менеджери і тренери – науково обґрунтований розвиток інтелектуальних і тілесно-кінестетичних природних здібностей та сформовані компетентності з наукової освіти і педагогічного дизайну (ISD: Instruktional System Design) [2; 3; 4, с. 685].

Розроблення освітньо-наукової програми (ОНП) педагогічного спрямування для закладів вищої спеціалізованої освіти зумовлене історичними передумовами: постановою колегії Міністерства і управління Спілки дизайнерів щодо впровадження дисципліни «Основи дизайну» у педагогічні заклади (1989); експериментальною апробацією Інститутом імені Михайла Бойчука програм «Основи дизайну» для 2-11 класів (Інформаційний збірник Міністерства народної освіти України від 24 грудня 1989); постановою КМУ «Про ради з дизайну» (від 30.07.1996 р. №876), «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження їх досягнень у промисловому комплексі України, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер» (від 20.01.1997 р. №37).